

בשם אללה הרחמן והרחום
בית הדין השרעי לערעורים
ירושלים המעטירה

ערעור מס' 291/2017

מזונות אישה

בית הדין האזורי יפו - 845/2017

בפני:

כב' הקאד'י זיאד ח'אלד להואני

כב' הקאד'י מחמד עבד אלרחים אבו עביד

כב' הקאד'י ד"ר איאד אחמד זחאלקה

המערער: ----- מ-----

ע"י ב"כ עו"ד פהמי שבאנה - ירושלים

המשיבה: ----- מ-----

ע"י ב"כ הטוען השרעי חסן אבו סנינה - ירושלים

ה ח ל ט ה¹

הקאד'י ד"ר איאד אחמד זחאלקה:

הצדדים הינם בני זוג כדן² ללא ביאה, וקיימת ביניהם מחלוקת בשאלת הייחוד כדן. המשיבה (האישה) ניהלה הליך נגד המערער (הבעל) בפני הערכאה הדיונית. לטענתה, הוא לא פרע לידיה את כל המוהר המידי³ ונספחיו הכוללים תכשיטי זהב וריהוט לבית, ובנוסף - כאשר הוא דרש ממנה לעבור לבית הזוגי הוא לא דאג לה למדור כדן. האישה עתרה לפסוק לה מזונות מינימליים הכרחיים בשיעור של 3000 ש"ח לחודש.

הערכאה הדיונית החליטה להפנות את הצדדים ליחידת הסיוע שלידה וקבעה מועד לדיון בתאריך 17.7.2017. ביום 11.7.2017 הגישה העובדת הסוציאלית הודעה לבית הדין שעיקרה הוא כי אין ביכולתה לטפל בסכסוך בשל סירוב של אחד הצדדים לכך.

בדיון שהתקיים בפני הערכאה הדיונית, טען הבעל להגנתו כי הוא מסר לבא כוחה של האישה לעניין הסכם הנישואין⁴ - אביה - את המוהר המידי בסך של לירה אחת ואף מסר לה שתי לירות זהב נוספות (שווה ערך למשקל של 50 גרם זהב) ותכשיטי זהב במשקל 300 גרם. לדבריו, הוא דאג לה למדור כדן וביקש מאשתו לעבור לבית הזוגי באמצעות תביעת ציות שהגיש בבית הדין השרעי של ירושלים לפני שקיבל את ההודעה על הליך זה. עוד טען הבעל

הערות המתרגם -

¹ המונח "החלטה" כולל גם את המשמעות "פסק דין" ויש להתייחס אליו לפי ההקשר.
² בכל מקום בו מופיעה המילה "כדן" הכוונה היא לדין השרעי, אלא אם כן מצוין אחרת.
³ תחילת עמ' 2.
⁴ העקד.

כי הוא הביע נכונות לרכוש ריהוט לבית במסגרת נספחי המוהר המיידים בשווי של 5000 ד"ר ירדני; הוא ביקש מאשתו ללוות אותו לרכוש את רהיטי הבית לפי בחירתה. הבעל גם טען שהוא קבע מועד למעבר לבית הזוגי ושלח אנשי חסד רבים על מנת להגיע לעמק השווה בין בני הזוג, ואולם האישה סירבה ונמנעה ממעבר לבית הזוגי. הבעל הכחיש את טענת האישה לקיום ייחוד כדין ביניהם והכחיש את זכאותה למזונות. בא כוח האישה השיב כי המדור המוצע כבית זוגי איננו מתאים משום שמשפחתו⁵ של הבעל מתגוררת בו.

בהחלטתה נשוא הערעור, קבעה הערכאה הדיונית כי האישה זכאית למזונות הואיל והבעל מחויב בחלק מנספחי המוהר המיידים של האישה, קרי: תכשיטי זהב וריהוט לבית בשווי של 5000 ד"ר ירדני עבור נספחי המוהר המיידים. זאת הואיל והבעל אישר כי הוא מסר לאישה שתי לירות זהב בשווי של 50 גרם זהב ותכשיטי זהב במשקל 300 גרם בלבד, ולא את כל תכשיטי הזהב שהיוו את נספחי המוהר המיידים, וכן אישר כי הוא לא מסר לאישה ריהוט לבית בשווי של 5000 ד"ר ירדני כנספח למוהר המיידים. בנוסף קבעה הערכאה⁶ הדיונית כי חיוב בחלק מן המוהר מעניק לאישה זכאות למזונות וכן את הזכות להימנע ממעבר לבית הזוגי, על פי סעיפים 213 ו-214 לספר פתאב אלמאפאקאם אלשרעיה פי אלמאפאקאם אלשרעיה⁷. לפיכך פסקה הערכאה הדיונית לאישה מזונות חודשיים בגין מזון וביגוד בסך של 1600 ש"ח החל ממועד הגשת התביעה בתאריך 5.6.2017.

הבעל ערער על ההחלטה האמורה וטען כי הוא והמשיבה שניהם תושבי העיר ירושלים ואם כן לא מובן מדוע המשיבה הגישה את התביעה בבית הדין השרעי ביפו. המערער הוסיף כי הערכאה הדיונית התעלמה מטענתו שהוא הגיש תביעת ציות לבית הדין השרעי בירושלים על אף ששני ההליכים קשורים, וכי הערכאה הדיונית הייתה צריכה להשיב את הצדדים להתדיין בפני בית הדין השרעי בירושלים במקום לתת החלטה לאחר דיון אחד ובלי שהמערער היה מיוצג. בנוסף טען הבעל שהחלטה נשוא הערעור ניתנה בשם המערער ובא כוחו על אף שהמערער לא היה מיוצג כלל. המערער גם טען שהוא היה מוכן לשבת לפגישה עם המערער על פי בקשת העובדת הסוציאלית ביחידת הסיוע שליד הערכאה הדיונית, אולם המשיבה סירבה לכך. לטענת המערער, היה על הערכאה הדיונית לשלוח אנשים להשכיח שלום בין הצדדים במיוחד לאור טענת המשיבה כי היא מוכנה למעבר לבית הזוגי ולאור דבריו שלו כי הוא מעוניין בה ודאג לה למדור כדין. המערער הוסיף וטען כי היה על הערכאה הדיונית לזמן את המערער לשמוע את דבריה וכן לבדוק את המדור הנטען. לבסוף טען המערער כי המשיבה קיבלה את כל המוהר שהגיע לה במקרה של גירושין טרם ביאה. המערער עתר להקפיא את פסיקת המזונות ולהעניק לצדדים ארכה להשלמת המעבר לבית הזוגי תחת פיקוחם של מגשרים שימונו על ידי בית הדין, בפרט לאור הצהרתם של הצדדים כי הם מוכנים לכך. המערער עתר לבטל את ההחלטה נשוא הערעור ולהעביר את התיק לבית הדין השרעי בירושלים להשלמת הדיון כדין משום שהוא כרוך בתביעת הציות, וכן להשית על המשיבה הוצאות ושכר טרחה.

⁸ המשיבה, מצדה, הגישה את כתב התשובה שלה לאחר חלוף המועד החוקי ולפיכך איננו נדרשים לו.

במועד שבו זימן בית דין זה את הצדדים לדיון, התייצבו המערער ושני המייצגים. ב"כ המערער ציין כי מרשו רכש את הריהוט הדרוש לבית הזוגי והוא מציע למשיבה את הבית שבו הוא מתגורר כעת ב- ----- או מדור אחר ב- ----- כאשר בידי המשיבה לבחור את הרצוי לה. ב"כ המשיבה הצהיר כי מרשתו מוכנה למעבר לבית הזוגי במיוחד לאחר שאישרה בפניו כי התקיים ייחוד מלא בינה ובין המערער יותר מפעם אחת. המערער, מצדו, הכחיש כי התקיים ייחוד כדין בינו ובין המשיבה.

אנו סבורים כי גם אם סעיפים 213 ו-214 לספר פתאב אלמאפאקאם אלשרעיה פי אלמאפאקאם אלשרעיה קובעים שחיובו של הבעל בחלק מן המוהר המיידים מעניק לאישה זכאות למזונות ואת הזכות להימנע ממעבר לבית הזוגי, הרי שזכות זו אינה מוחלטת ויש לבחון האם נעשה בה שימוש לרעה. בנדון זה אין לנו אלא לחזור על דבריו של האמאם אלשאטבי: "כל המבקש לנצל את חובות הדת שלא לשמן, עושה היפך הדת וכל הפועל בניגוד לדת, הרי פעולה מנגדת זו שלו - בטלה, משום שהדינים נקבעו להשגת תועלת או הרחקת נזק ואם נעשה ההיפך מכך הרי אין בפעולה ההופכית השגת תועלת ולא הרחקת נזק, ומשכך - כל המבקש לנצל את החובות שלא לשמן, הרי פעולתו בטלה" (תורת השימוש לרעה בזכות, מר מג'יד אבו חג'יר, עמ' 40; ציטוט מתוך הספר פתאב אלמאפאקאם אלשרעיה פי אלמאפאקאם אלשרעיה, 8/333)....⁹ מכאן אנו למדים שהשימוש בזכות לא יכול להיות מוחלט, הואיל ולא ניתן לבעל הזכות לעשות בה שימוש לרעה, אלא על בעל הזכות להשתמש בה לתכלית החוקית שלשמה היא ניתנה לו. משכך, אם

הערות המתרגם -

⁵ או "הוריו".

⁶ תחילת עמ' 3.

⁷ מקור נורמטיבי עיקרי לפסיקה ופרשנות הדין בענייני המעמד האישי.

⁸ תחילת עמ' 4.

⁹ הנקודות במקור.

השתמש בזכות שלא לשמה - הרי שימוש זה אינו חוקי והוא נחשב שימוש לרעה¹⁰ בזכויות. לא זו בלבד שאין מחלוקת על עיקרון זה, אלא יש לגביו הסכמה גורפת בין כל חכמי ההלכה (ראו אותו מקור, עמ' 42)¹¹. (ראו ערעור מס' 316/2010).

נשוב לענייננו. אנו רואים כי הערכאה הדיונית לא בדקה אם האישה השתמשה לרעה בזכותה לקבל את המוהר המיידני ונספחיו. הרי הבעל טען כי הוא מסר לאישה את המוהר המיידני בסך של לירת זהב אחת וכן מסר לה שתי לירות זהב נוספות בשווי של 50 גרם זהב, ועוד תכשיטי זהב במשקל 300 גרם מתוך 350 גרם זהב שנרשמו עבורה. הבעל גם דאג לה למדור כדין וביקש מאשתו לעבור לבית הזוגי באמצעות תביעת ציות שהגיש בבית הדין השרעי בירושלים לפני שנמסרה לו ההודעה על הליך זה. כל זאת בעוד האב, שהיה בא כוח המשיבה לצורך הנישואין, מאשר שקיבל לירת זהב ואת תכשיטי הזהב (ראו הסכם הנישואין בין הצדדים). הבעל טען גם שהוא היה מוכן לרכוש ריהוט לבית מתוך נספחי המוהר המיידני בשווי של 5000 ד"ר ירדני וביקש מהאישה להתלוות אליו לרכישת ריהוט לבית כפי שתמצא לנכון. כמו כן הצהיר ב"כ המערער כי מרשו מציע למשיבה את הבית שבו הוא מתגורר כעת ב- ----- או מדור אחר ב- ----- כאשר בידי המשיבה לבחור את הרצוי לה.

מכאן אנו למדים כי הישענות הערכאה הדיונית על חבותו של הבעל בחלק מן המוהר המיידני של האישה ונספחיו, בנסיבות העניין כפי שפורטו בפנינו, לא הייתה מתאימה. היה על הערכאה הדיונית לחקור אחר הגורם לביטול המעבר לבית הזוגי ואת מידת נכונותו של הבעל לפרוע לידי אשתו את יתרת המוהר המיידני ונספחיו וכן את מידת הנכונות של האישה לעבור לבית הזוגי. או אז, אם יוכח כי הבעל גרם לדחייה בפירעון יתרת המוהר המיידני ונספחיו לידי האישה או בהעמדת מדור העונה על הדרישות כדין - ייפסקו לאישה מזונות; אולם, אם יוכח כי האישה היא שגרמה לדחייה במעבר לבית הזוגי, הרי יש לקבוע כי בכך היא השתמשה לרעה בזכות שבדין - שלא למטרה שלשמה נקבעה - והיא תיחשב סוררת¹² ולא תהיה זכאית למזונות.

¹³בהקשר זה ראו נא את ההחלטה בערעור מס' 343/2014 שם אמר בית הדין כדלקמן: "סעיף 161 לספר פתאב אֶלְאֶחְפָּאם אֶלְשֶׁרְעִיָּה פִּי אֶלְאֶחְנָאֵל אֶלְשֶׁחִי'צִיָּה קובע כי לאישה יש זכות לקבל מבעלה תשלומי מזונות אף כאשר היא מתגוררת בבית אביה, כל עוד בעלה לא ביקש ממנה לעבור לבית הזוגי והיא נמנעה מכך שלא בזכות. המנוח מחמד זיד אלאביאני אומר במסגרת פירושו לסעיף זה: 'הרי שאם דרש ממנה הבעל לעבור לביתו והיא נמנעה מכך, הימנעות זו יכולה להיות בזכות או שלא בזכות. במקרה הראשון, כגון אם נמנעה מהמעבר עד שידאג לה למדור פנוי מקרובי משפחתו, זכאותה לתשלומי מזונות נותרת על כנה, משום שהיא זכאית לדרוש זאת ואין המניעה מצדה כי אם מצדו. לפיכך הזכאות נותרת על כנה. במקרה השני, כגון אם היא נמנעת מהמעבר עד שיגרש את צרתה, פגה זכאותה לתשלומי מזונות משום שהיא מעלה דרישה שלא בזכות ויש לו זכות לסרב להיעתר לדרישה. במקרה כזה היא תיחשב סוררת, כלומר חורגת מציות לו שלא בזכות ומשום כך פגה זכאותה לתשלומי מזונות' (אותו מחבר, שֶׁרַח אֶלְאֶחְפָּאם אֶלְשֶׁרְעִיָּה פִּי אֶלְאֶחְנָאֵל אֶלְשֶׁחִי'צִיָּה, מהדורה ראשונה - 2006, חלק א' עמ' 24). מכאן אנו לומדים כי על מנת שהאישה תהיה זכאית לתשלומי מזונות מצד בעלה, הדבר שיש לבחון הוא אם האישה נמנעת מהמעבר לבית הזוגי בזכות, לאחר דרישת הבעל שהיא תעבור אליו. יש לדעת כי בין התנאים לתקינותה של תביעת מזונות הם הסיבה (נישואין תקפים) ותנאי המסירות¹⁴ העובדתית או הרעיונית (כגון נכונות להיות מסורה לבעלה אם הלה ידאג לה למדור כדין ו/או יפרע לידיה את המוהר המיידני שלה).

במקרה שלנו ניתן לראות כי הוכח לערכאה הדיונית בעדותם של העדים שסירובה של המערערת למעבר לבית הזוגי לא היה בשל חבות הבעל בחלק מהמוהר המיידני ו/או משום שלא דאג למדור, אלא מסיבה אחרת - שהוא שיקר לה - כפי שאמרה בפני בית הדין והעדים. כמו כן, המערערת לא גילתה שום נכונות לעבור לבית הזוגי, לעומת נכונותו של הבעל לפרוע את המוהר ולדאוג למדור. משום כך היא איננה זכאית למזונות, שהרי אף לו נתן לה קנטאר¹⁵ זהב ובנה לה ארמון, היא לא הייתה מוכנה לעבור אליו. לא ניתן לקבל מצב שבו אישה תובעת מבעלה זכות ללא שתגלה שום נכונות מצדה לקיים את חובתה שלה, במיוחד כאשר הוא היה מוכן לקיים את חובותיו כלפיה" (עד כאן הציטוט).

הערות המתרגם -

¹⁰ תחילת עמ' 5.

¹¹ המרכאות כך במקור, ללא סימן פותח שכנראה היה צריך להופיע קודם.

¹² נאשז (ערי).

¹³ תחילת עמ' 6.

¹⁴ אחתבאס (ערי) - היות האישה עצורה לבעלה.

¹⁵ מאה רוטל

¹⁶לאור כל האמור לעיל, אנו מוצאים לנכון כי ההחלטה נשוא הערעור הקדימה את זמנה וניתנה לפני שנבחנו כל השאלות הנוגעות לחוקיות המדור המיועד והאם הסך של 5000 דינר ירדני מתוך המוהר המיידני נועד לספק ריהוט לבית אם לאו, והחשוב מכל - האם נעשה שימוש לרעה בזכות מצד המשיבה אשר לא התייצבה לשום דיון בבית הדין השרעי, הן בפני הערכאה הדיונית והן בפנינו או בפני בית הדין השרעי בירושלים בתיק הציות. לפיכך, אנו מחליטים לקבל את הערעור. ההחלטה נשוא הערעור תישאר החלטה זמנית עד לבחינת השאלות שהצגנו לעיל על ידי הערכאה הדיונית, שתפסוק בהתאם למסקנות שתגיע אליהן.

בנסיבות העניין, אין צו להוצאות.

אנו מתירים לפרסם את ההחלטה כדין, לאחר השמטת הפרטים המזהים של הצדדים למחלוקת.

ניתנה בתאריך 7 רביע אל'אני שנת 1439 ה' (25.12.2017).

חבר בית הדין	חבר בית הדין	חבר בית הדין
הקאד'י זיאד ח'אלד להואני	הקאד'י מחמד עבד אלרחים אבו עביד	הקאד'י ד"ר איאד אחמד זחאלקה
(-----)	(-----)	(-----)